

‘Niet alles moet leuk zijn’

Ebola, terreur, oorlog, crisis. Als je niet angstig of neerslachtig wordt van al dat slechte nieuws, dan wel onverschillig. Of is er nog een weg tussenin?

Lieve WOUTERS

Filosoof Willem Lemmens ziet het vaak gebeuren bij zijn studenten aan de Universiteit Antwerpen, zelfs in de masteropleiding filosofie: een defensieve reactie als ze beelden uit het nieuws onder de neus geschoven krijgen. „Ergens versta ik het wel”, zegt de professor. Maakt die bijna constante nieuwstroom over ebola, terreur of andere wereldproblemen niet angstig of neerslachtig, dan bezorgt hij je wel een gevoel van machteloosheid. De neiging om je ‘af te schermen’ in onverschilligheid, is dan groot.

Theologe Katrien Cornette weet waarover ze spreekt als ze zegt dat kwetsbaarheid de bezinningsplaats bij uitstek is in onze tijd. Tot voor enkele jaren was ze hoofdpastor in het psychiatrisch ziekenhuis in Bierbeek en nu coördinator van het zorgethisch lab sTimul, een project waar zorgpersoneel aan den lijve kan ervaren wat het is om patiënt te zijn. De filosoof en de pastor, in gesprek over spiritualiteit, angst en veerkracht.

– Wat is er mis met zich afschermen van het nieuws?

Willem Lemmens • Vanochtend nog kwam een nieuwsbericht binnen over een Iraakse Jezidivrouw die vanuit een bordeelcel van IS met haar smartphone getuigt over haar situatie. „Bombardeer maar, ik kan toch niet meer voortleven met wat ze ons hebben aangedaan”, klinkt het. Zo’n getuigenis kleeft aan de ribben. Tegelijk weet je niet zeker of het waar is en niet gemanipuleerd door een of andere partij in het conflict.

De schrijnende verhalen verdringen zich haast in de media. Voortdurend dergelijke signalen verwerken, is niet vanzelfsprekend. Studenten die zich voorbereiden op een functie met een zekere verantwoordelijkheid, kunnen zich echter geen onverschilligheid veroorloven. Onrecht moet beoordeeld worden. De oorlog in Irak en Syrië speelt zich niet ver van ons bed af. De jongens die daar vechten, komen ook uit onze steden. Ik vind dus dat ik mijn studenten daarvoor gevoelig moet maken. Maar hoe? **Katrien Cornette** • De tijd dat mensen konden zeggen: *Wir haben es nicht gewusst*, is voorbij. Maar een beeldscherm vertelt niet het hele verhaal. Het is belangrijk om je beeld te verbreden naar je eigen omgeving. Mijn twee pubers komen op school in contact met vluchtelingen. Zo is er een Palestijnse jongen die in deze kou nog op sandalen naar school komt. Dat schudt hen pas wakker. Het nieuwsbericht dat je ondergaat, maakt dan plaats voor reële ervaringen waar je wel vat op hebt.

– De weerbaarheid van mensen lijkt in het gezapige Westen vaak gering. Hoe komt dat?

Cornette • Vandaag zijn mensen bij ons, en niet enkel de jonge-

Zapt u weg als het nieuws begint? Het leren uithouden bij slecht nieuws is een oefenschool in veerkracht. © Imageselect

ren, behoorlijk verwend. We beschermen onze kinderen tegen tegenslagen en als die zich voordoen, staan we er zelden met hen

„We beschermen kinderen te veel tegen tegenslagen. We wuiven ze weg, zonder betekenis te geven”

Katrien Cornette

bij stil. We wuiven ze weg en gaan snel over naar iets anders. Maar niet alles moet leuk zijn in het leven. Studenten op palliatieve afdelingen krijgen volop levensvragen op hen afgestuurd en blijken daar niet klaar voor.

Veerkracht is een kernwoord voor mij, zowel in de opvoeding van mijn kinderen als in mijn werk. En dat begint bij gedragenheid. Wie een veilige haven heeft, vrienden en familie om op terug te vallen, komt er bij tegenslagen makkelijker weer bo-

venop. Helaas schort het daaraan in onze samenleving. Duurzame relaties en echte vriendschappen staan immers onder druk.

Lemmens • Gedragenheid of hechting is ook een kwestie van instituties. Als een mens wordt losgekoppeld van zijn inbedding, zoals in een religie, dan worden waarden vloeibaar en valt hij terug op individueel aanvoelen.

Heel tekenend in dat verband is het euthanasiedebat. Artsen die voorstander zijn van euthanasie gebruiken als doorslaggevend argument dat ze doen wat de patiënt vraagt. De terughoudendheid die een institutionele inbedding zou opleggen, valt weg. Als mensen snel angstig worden, is het deels omdat gevoelens niet ingebed worden in een traditioneel betekenisraam. De emoties van het moment krijgen de bovenhand.

– Welke rol kan het gebed spelen in die context?

Lemmens • Vanaf de Verlichting deden bepaalde filosofen, zoals David Hume, schamper over het gebed. Ze gingen ervan uit dat het een bijgelovige poging was om greep te krijgen op de werkelijkheid. De idee van een God die ingrijpt in de natuur wordt sindsdien verworpen. Hoe ouder ik word, hoe meer ik echter inziet dat bidden ook nog iets anders is: een ritueel dat mensen verbindt met een groter geheel. Dat dit in onze cultuur steeds verdacht wordt gemaakt, is geen goede zaak. Een horizon om je tegen te situeren, werkt bevestigend. Zelfs de

mystieke werking van het gebed, waar ik geen ervaring mee heb, zou ik niet vooraf zonder meer veroordelen.

Cornette • Voor mij is bidden me laten achterovervallen en weten dat ik opgevangen word. Met alle vragen van patiënten die op me afkomen, kan ik in stilte bij God terecht. Als didactisch materiaal gebruik ik graag een schuif-

„Vanaf de Verlichting doen filosofen schamper over het gebed, maar hoe ouder ik word, hoe meer ik er de waarde van zie”

Willem Lemmens

puzzel om dat uit te leggen. Een mens kan maar flexibel in het leven staan als er een lege plek is om naartoe te schuiven. Wil een rolstoelpatiënt naar de mis? Dan rijden we hem toch gewoon en stellen dat niet in vraag.

– Meer religie als oplossing dan?

Cornette • Ik zie levende religie als iets wat de ogen van mensen doet blinken. Er zijn ook vormen van gestolde religie die mensen naar beneden halen.

Lemmens • Religie laat zich ook niet inzetten als een soort instrument. Het enige wat je als samenleving kunt doen, is kaders scheppen waarin religie mogelijk is.

Cornette (*haalt speelgoed boven*) • Kijk, deze tuimelaar draait rond zijn as. Het loodje in de bol onderaan staat voor veerkracht, de vrucht van een goede hechting, een stevig geloof, humor, zelfvertrouwen. Duw er tegen, hij komt altijd weer overeind. Maar als de tuimelaar de rand van de tafel bereikt, is het gedaan. Hij heeft een draagvlak nodig.

– Kun je je oefenen in veerkracht?

Cornette • Kwetsbaarheid is volgens mij in deze samenleving de bezinningsplek bij uitstek: het leren uithouden bij een stervende patiënt. Stervenskunst is levenskunst. Daar oogst je de vruchten. In de psychiatrie gebruiken we op de afdelingen voor depressie zogenaamde dankbaarheidsboeken. We laten patiënten elke dag drie dingen noteren waar ze dankbaar om zijn. Na een jaar hebben ze dan al heel wat om voor te leven. Dat geeft moed om tegenslagen te overwinnen.

Lemmens • Dat is ook de reden waarom je mensen tijd moet geven om echt te rouwen. Niet om gevoelens voortdurend de vrije loop te laten, maar om het loodje terug te vinden.